

SKUPNOST IN TRŽNI URBANIZEM

Mesto bleščečih fasad in zapuščenih dnevnih sob

Tanja Cvitko, kulturna producentka in prebivalka desnega brega

Jih opazimo? Takrat, ko v hladnejših jutranjih urah ali ob svežih mariborskih večerih sprehajajo svoje majhne kosmate življenjske sopotnike? Ali pa jih zaznavamo le, ko v klimatiziranih trgovinah naredijo gneto, ko z malce tresočimi rokami prebirajo kovance in v denarnicah iščejo kartice ugodnosti? To so oni. Ljudje, ki so štiri desetletja ali več v udarniških izmenah TAM-a, Metalne in MTT-ja dobesedno tlakovali pot za današnji Maribor. Danes tvorijo skoraj četrtino mestnega prebivalstva, a v sodobnem ritmu mesta prepogosto ostajajo nevidni.

Če se sprehodite skozi mariborska stanovanjska naselja – stran od prenovljenega mestnega jedra in turističnega vrveža ob Dravi –, vas bo sredi blokov v Novi vasi, na Tezernem, Taboru ali Pobrežju hitro zadel tista specifična, težka tišina "spalnih naselij". Medtem ko na družbenih omrežjih neutrudno prikazujemo živahno mestno "skupnostno" življenje, sredi naših firtlov tiho divja epidemija osamljenosti, beseda skupnost pa je postala nekaj, ob kar se vsakodnevno spitkamo in jo zlorabljamo v marketinške namene.

Resničnost naših gostov naseljenih "sosesk" namreč razkriva, da so bile te izvirno načrtovane z izjemno svetlo, bolj humanistično in humanejšo vizijo in predvsem s poslušano željo človeka.

Javni prostori med bloki so bili zamisljeni kot žive, podaljšane dnevne sobe delavskega Maribora – ta prostor-ska hrbtnica našega odrasčanja, opremljena z masivnimi kamnitimi pingpong mizami, železnimi stangami za steptanje preprog, igrali in peskovniki, je delavske soseske organsko povezovala v celoto. Čeprav so bili gradbeni materiali skromni in poceni, je bil razmislek o kakovosti življenja skupnosti neprimerljivo večji in bolj sočuten od današnjega tržnega urbanizma, kjer se šteje vsak kvadratni meter za parkirišče ali nov profinitni objekt.

Premišljeno načrtovanje sosesk po meri prebivalcev je v sodobnem času zamenjal hladen, sterilni urbanizem iz generičnih katalogov. Ko se v Mariboru ureja okolica, se ne razmišlja več o človeških potrebah, ampak o tipičnih kosih urbane opreme, ki delujejo neosebno. Ta birokratska togost je pred

kratkim izbruhnila v javnem zgražanju zaradi prenovljene kolesarske poti ob Dravi. Spomnimo, da so ravno Mariborčani ugotovili, da se tamkajšnje kataloške kovinske in betonske klopi v vročini spremenijo v prave male radiatorje. Sodobni mariborski urbanizem je tudi tam znova padel na izpitu: postali smo ujetniki evropskih klavzul (urbane opreme zaradi evropskih sredstev ne morejo menjati pet let), ki služijo kot priročen izgovor za izvedbeno neživljenjskost in pomanjkanje empatije pri načrtovanju.

Za nekoga, ki zaradi slabih kolen ali kolkov ne more več priti do Glavnega trga in Lenta, morata javni prostor in javno "življenje" priti k njemu. Kot nekakšna patronažna služba!

Največjo pozornost si zaslužijo tisti, ki so v gosto naseljenih soseskah najbolj ranljivi. Ogledmo si kričeči moralni kontrast: mestna oblast svoj (naš) kapital vlaga v olepševanje mestne izločbe – od nestrpno pričakovanega Centra Rotovž do glamurozne promenade na Lentu in "mestne dnevne sobe", kot pravimo Glavnemu trgu. Dobili smo bleščečo turistično kuliso, ob tem pa pozabljamo na mikroskupnosti in vsakodnevne dnevne sobe Mariborčanov. Mestni participativni proračun je sicer res namenjen skupnostnim projektom in se je v naboru predlogov znašel tudi kakšen

Foto: Andrej Petelinšek

"blokovski koteček za druženje". Najbrž pa se strinjamo, da sistem "če si ne boste predlagali in izglasovali klopce ter počakali nedoločen čas na izvedbo, ki mogoče bo ali ne bo, saj izvedba participativnega proračuna ni občinska obvezna naloga", ne bi smel biti samoumeven in skorajda loterijski standard bivanja v mestu.

Osnovni komunalni standard ne sme biti projekt na čakanju. V teh naših najbolj gosto naseljenih delih mesta ima namreč, zaradi specifične zgodovine mesta, skoraj vsak delovno aktiven prebivalec svojo mamco, očeta, dedka ali babico. To je generacija, ki nas je vzgojila in ki danes, ko so njihova kolena utrujena, ugotavlja, da je javni prostor pred domačim vhom postal le hladen, prazen poligon za mimohod. Za starejšega človeka udobna klop pred vhom namreč ni razkošje – je dobesedno podaljšek življenjske dobe in prva obrambna črta pred epidemijo odtujenosti in osamljenosti.

Tik ob njej pa stoji tista prevečkrat zlorabljen beseda, ki jo vse oblasti brez izjem vedno priročno potegnemo iz rokava za slavnostne govore in prazno samozadovoljstvo – kultura. Ko ugasnejo žarometi, pa krovni strategiji odtujenosti v gosti naseljenih soseskah še vedno dojemajo izključno kot problem za socialne službe. To je nevarna zabloda. Kultura v mestu bi, med ostalimi, morala delovati tudi kot del osnovne zdravstvene oskrbe za duševno zdravje, njeno glavno merilo pa bi morala postati preprosta dostopnost. Pa ne samo za dobesedno gibalno ovirane. To ni utopija: v Veliki

Britaniji in Skandinaviji zdravniški osamljenim starejšim na uradni recept že predpisujejo obisk uličnih predstav in skupnostnih dogodkov. Tovrstnemu konceptu "kulture na recept" in vplivu kulture za zdravje se je pridružila tudi Slovenija s sistemskim državnim razpisom, kjer so bili uspešni tudi mariborski prijavitelji. Morda je čas, da ta strateški premik končno ponotranji tudi naša lokalna politika. Trenutni Lokalni program za kulturo (2024–2027) počasi drsi v svoje zadnje leto – skrajni čas je torej, da lokalne strateške glave ponovno stopijo skupaj in naše goste naseljene firtle v naslednjih načrtih končno premaknejo iz obrobja v središče razmisleka.

Dokler bomo proračunska sredstva, programski zagon in marketinški fokus usmerjali zgolj v prestižne ureditve mestnega jedra, gosti naseljene soseske na obeh bregovih Drave pa prepuščali stagnaciji, bomo gradili mesto bleščečih fasad in globoke človeške osamljenosti. Kajti četudi spalna naselja ne bodo nikoli privlačila turistov – saj ti v Maribor ne prihajajo občudovat stanovanjskih blokov –, so prav te soseske dom za skoraj dve tretjini naših občanov. Skrb za dostojno življenje mešančev mora preprosto imeti prednost pred olepševanjem kulise za turiste. Za nekoga, ki zaradi slabih kolen ali kolkov ne more več priti do Glavnega trga in Lenta, morata javni prostor in javno "življenje" priti k njemu. Kot nekakšna patronažna služba! Takrat ko živahna vsebina, ki ji pravimo "nekaj dogaja" – pa naj bo to ulični teater neposredno v firtlu, akustični koncert ali festival –, stopi med stanovanjske

bloke, kultura obudi tisto izvirno, humanistično vizijo naših sosesk. Vizijo prostora, ki ni bil zgrajen le za spanje, temveč za življenje, srečevanje in prijetno bivanje v skupnosti.

Prav tako ne pozabimo, da se je mestni utrip "dnevne sobe" mestnega jedra v veliki meri zreduciral na plačljiv prostor lokalov. Kje sploh še vidimo sedeti ljudi? Brezplačno posedanje na javnih površinah – če sploh najdeš kakšno sedalo v naravni senci – postala skorajda sumljivo dejanje! Če so nam odtujili brezplačen javni prostor, je čas, da si ga v zaverno nazaj. Kako? Morda se z državo in papirnatiimi lončki za sosedo in sosedo znova usedomo na klopco sredi svojega firtla. Klopca mora spet postati to, kar je nekoč že bila: popolnoma brezplačna, globoko demokratična in vsem dostopna. Ti neprecenljivi kosi skupnega prostora niso in ne smejo biti luksuz, ampak prva pomoč za oživljanje sosedskih in medčloveških zavezništev.

Ko boste naslednjič hiteli peš ali na kolesu mimo tiste osamljene klopce na Taboru, Tezernem ali na Pobrežju, morda z očmi, uprtimi v zaslon pametnega telefona, morda s slušalkami v ušesih, za sekundo je upočasnite. Pogledjte človeka, ki sedi sam. Namenite mu preprost Dober dan. Odnos do sočloveka in čas, ki si ga vzamemo zanj, je edino družbeno lepilo v skupnosti, ki nam ga ne more vzeti nobena evropska klavzula.

* Tanja Cvitko je kulturna producentka in prebivalka desnega brega.

Rekli so

Za rušenje socialne države gre!

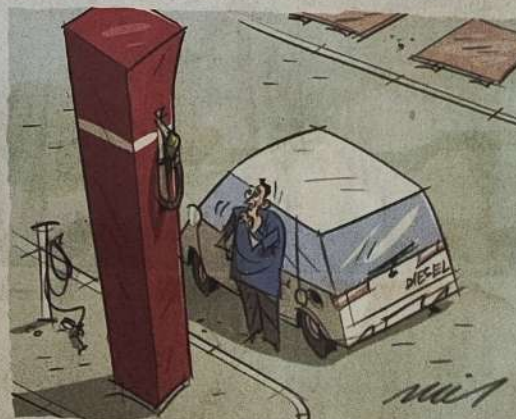

Dr. Vesna Leskošek, sociologinja, Fakulteta za socialno delo, na Facebooku o referendumu o denarni socialni pomoči:

"Nekaj mojih argumentov proti referendumu z vprašanjem 'Ali ste za to, da se pravica do denarne socialne pomoči za delovno sposobne osebe, ki nimajo objektivnih ovir za delo, pogojuje z njihovim aktivnim opravljanjem družbenokoristnega dela?' Pobuda za referendum s tem vprašanjem ima zelo jasen, vendar prikrit namen rušenja socialne države, kar argumentiram z naslednjimi ugotovitvami: 1. Referendumsko vprašanje je postavljeno skrajno

populistično in manipulativno, saj kar kliče po tem, da se ljudje z njim strinjajo. Kdo pa bi bil proti temu, da si zdravi in za delo sposobni ljudje preživljajo zagotavljajo sami oziroma v tem primeru denarno pomoč oddelajo z družbenokoristnim delom! Spraševati na ta način je prozorno manipulativno, saj izid ne more biti drugačen od pričakovanega. 2. Vprašanje temelji na ustvarjanju sovražne klime do prejemnikov in prejemnic denarnih dodatkov.

Sporočilo je namreč utemeljeno na lažnem in zavajajočem sporočilu, da je večina ljudi, ki prejema denarno pomoč, za delo sposobna; da ne dela, ker ne želi; in da je moralno izprijena, ker izkorišča pošteno davkoplačevalce za lastno materialno korist. Natanko takšno se namreč medijske razlage namena tega vprašanja, ki jih izrekajo poslanci in poslanke vladajoče koalicije, vključno z Resnico. Med njimi je tudi ministrica za demografijo, družino in socialne zadeve, /./ Gre torej za neoliberalno politiko sedanja vlade, ki je zaščito delavstva potisnila v roke gospodarskega ministra, ta pa je odkrit zagovornik in simpatizer dobičkonosnega gospodarstva na račun zmanjševanja pravic delavstva. Družbeno-koristno delo je namreč delo zastojni, brez pogodb o zaposlitvi, ki zagotavlja delavske pravice, dostojno plačo in druge pripadajoče koristi." (dr)

Karikatura: Andrej Bajt